

Ellenkezőleg!

AMIKOR EZEKET A SOROKAT írom, nem tudni, mi lesz az úgynevezett kedvezménytörvény sorsa. Szűkítik vagy bővítik a kedvezményeket? Az egy cseppet sem vigasztaló, hogy a magyarigazolványnak jelképes jelentése van, s legyünk rá büszkék. Mi a magyarságunkra magyarigazolvány nélkül is büszkék vagyunk. Ha pedig a státustörvényben lefektetett kedvezmények bármelyikét, hangsúlyozom: bármelyikét megszüntetik vagy akár csak csökkentik, azt jelenti, hogy a jelenlegi magyar kormány engedett bizonyos külföldi, magyarellenese körök követeléseinek. Ne felejtjük el, hogy azok, akik a kedvezmények szűkítését – sőt talán megszüntetésüket is – követelik, legszívesebben azt szeretnék, hogy náluk magyar kisebbség ne is legyen. S akkor státustörvényre sem lenne szükség.

MEGVÁLASZTOTTÁK UGYAN A MAGYAR NEMZETI TANÁCSOT, de nincs vele mindenki megelégedve. Részben joggal, részben jogtalanul. Mert tény az, hogy az elektorok által történt választás nem a legdemokratikusabb (noha az USA elnökét is elektorok választják), s tény az is, hogy az MNT-be olyan személyek is bekerültek, akiknek nincs ott a helyük. Azt viszont nem helyeselhetjük, hogy az a párt, amely a legutóbbi képviselő-választáson alig kapott szavazatot, tiltakozik, s azt követeli, hogy állítsák össze a magyar választók névjegyzékét. Milyen alapon? Milyen törvény szerint? Lesz tehát, aki két szavazati jogot kap? És arra nem gondolnak az urak, hogy 1944-ben bizonyos névjegyzékek alapján mentek házról házra keresni az áldozatokat a partizánok?

ISMÉT BORDÁS GYŐZŐ LETT A FORUM KÖNYVKIADÓ igazgatója, de egyben főszerkesztője is, mivel az utóbbi címet megtartotta magának, amikor a Forum Holding vezérigazgatója lett. S most egyszerre: igényt tart mindkét tisztségre. Ezzel bevezette egyeduralmát a Forum Könyvkiadóban, de persze csak látszólagosan, mert a valóságban mások irányítják a kiadót. De hogy Bordás egyáltalán visszaszerezte az igazgatói-főszerkesztői bársonyszéket (vezérigazgató-

vá való kinevezése előtt már betöltötte ezt a tisztséget), az kulturális életünk nagy kérdése. Ha eltekintünk a kiadóban folyó gazdálkodástól – hisz a könyvek egytől egyig támogatással jelennek meg -, furcsa az, hogy a mai demokráciában ugyanaz a személy felel meg a kiadó igazgatói-főszerkesztői posztjának, mint aki megfelelt a kommunizmus idején, valamint Milošević uralma alatt. Míg a többi vajdasági és szerbiai kiadó élén megtörtént a személycsere, az újvidéki Forumban maradt minden a régiben. Mert ugyan ki garantálja, hogy a mostani vezetés jobb lesz, demokratikusabb lesz, mint a kommunista vagy a miloševići rendszerben? Az új-régi igazgató-főszerkesztő biztosan nem. Se azok, akik mögötte állnak.

MI KELL AHHOZ, HOGY AZ EMBER ÚJSÁGÍRÓ legyen? Mondjuk, egyetemi oklevél. Mondjuk, némi íráskészség. Mondjuk, némi műveltség. Ha azonban napilapunkat olvassuk, rájövünk, hogy mindezt nem is lényeges. Persze nem tudom, hogy némely újságíró – az egyetemi végzettségen kívül -, mivel rendelkezik, de hogy nyelvtudásukkal baj van, az biztos. Mert el kell csak olvasni napilapunk néhány számát. Például garmadával bizonyíthatjuk nézetünket. Még mindig dívik például az a már annyiszor elmarasztalt előlát. „Évi 180 órát lát elő” – olvastuk szept. 27-én (írányoz elő. tervez helyett). Vannak zavaros mondatok: „Megtanulhattuk már, hogy a pártvezéreknek, minisztereknek s egyéb felelős beosztású egyéneknek nem kell mindig készpénznek venni minden szavukat.” Tessék ebből épkezláb mondatot szerkeszteni! De újságíróink nyelvújítással is foglalkoznak. „Fizetésforgalmi nehézségekre lehet számítani” – így egy cikk címe, majd a szövegben még háromszor előfordul a fizetésforgalom szó. Ez persze nem nyelvújítás, csak tükörfordítás, habár a magyar nyelvben megvan a megfelelő szó (pénzforgalom). Tükörfordítás az is – de rossz –, amikor a szerb poslovna banka szókapcsolatot üggyviteli banknak fordítják, holott a magyar ezt a kifejezést nem ismeri (az üggyvitel egészen mást jelent), s a bankvilág-

ban a kereskedelmi, esetleg hitelbank kifejezés a használatos. A poštanska štedionicat egy újságíró postatakaréknak fordította, holott az a magyarban postatakarék-pénztár, mert úgy egymagában a takarékos szó itt nem jelent semmit. Mint ahogy téves újságíróinknak az a szokásuk, hogy a régi valutabetéteket valuta- vagy devizatakaréknak nevezik. Szerencsére megnyílt a Vajdasági Magyar Újságíró-iskola, s reméljük, hogy ott a nyelvhelyesség és a stílusztika nemcsak kötelező tantárgyak lesznek, hanem az oklevél megszerzésének legfontosabb feltételei is.

A TÖRTÉNELEMKÖNYVEKRŐL CIKKEZETT a sajtó nemrégén. Nem lehetnek többé olyanok a történelemlémlékek, mint a kommunista rendszerben, de olyanok sem, mint a miloševići korszakban. A történelemtankönyveknek objektíveknek kell lenniük, menteseknek minden párt- vagy ideológiai befolyástól. Egy érdekes példa: a kommunista tankönyvekben a partizánok hősök voltak, a csetnikek árulók, fasiszták stb. Most van egy olyan irányzat, hogy minden maradjon a régiben, csak az előjelek változzanak meg: a csetnikek a hősök, Draža Mihajlović az igazi népi hős, a partizánokat megfosztották a dicsfénytől. Mert nem így igaz, nem így volt. Mindent és mindenkit a maga helyére kell tenni. Bennünket különösen az érdekel, hogy a magyar diákok az új tankönyvekben mit tanulnak népünk történelméből, marad-e az a három-négy lecke, mint eddig. A történelemtankönyvek mostanáig – még ha volt is úgynevezett kiegészítő részük magyar történelemből – semmi mást nem szolgáltak (ami a magyar tanulókat illeti), mint a nemzeti tudat kitörlesztését, a magyar nemzet történelmének meghamisítását, lebecsülését. Azt is ki kell egyszer már mondani, hogy az 1941 és 1944 közötti időszakot ne nevezzük „fasiszta megszállás”-nak, mert az valami egészen más volt. A magyar történeteknek végre ebben a kérdésben is színt kell vallaniuk! És nem szabad elfeledkezni az 1942-es dél-bácskai razzia mellett az 1944-es atrocitásokról sem.

NAPRÓL NAPRA TAPASZTALJUK, hogy elharpázott környezetünkben az úgynevezett gyűlöletbeszéd, de ami ennél is rosszabb, a valóságos gyűlölködés, a nemzetek közötti ellenségeskedés, a nemzeti, faji, vallási gyűlölet. Kilenc szerb értelmiségi felhívással fordult a közvéleményhez, hogy vessenek véget ennek az állapotnak. Nagyon helyes, de sajnáljuk, hogy csupán kilenc értelmiségit találtak, aki aláírta ezt a nyilatkozatot. (Az SZTMA Memorandumának jóval több

szerzője és helyeslője volt.) A gyűlölködés ugyanis – mint ebben a rovatban már megírtuk – most már mindennapi jelenség lett nálunk. (Míg ezt a szöveget írom, hírt adnak a lapok arról, hogy másodszor is lerombolták a csurogi áldozatok emlékművét. Megvan-e még az újvidéki kereszt?) Nemcsak falfirkákban, nemcsak politikusok beszédeiben, nyilatkozataiban jelenik meg, hanem pártok, szervezetek viselkedésében, programjában. S ami a legszomorúbb, az emberek egymás közti viszonyában is. Erről kellene tárgyalni illetékes helyeken, ennek kellene megkeresni és megtalálni a gyógyszerét. Csakhogy ha olyan lényegbe vágó kérdésben, mint például a Szerbia és Montenegró közötti viszony, nem tudnak megállapodni, akkor hogyan várjuk az emberek, vallások, nemzetek közötti aprócseprő (!) viszony megoldását?

A MINDENSZENTEKET ISKOLAI SZÜNNAPNAK nyilvánították az illetékesek. (Nem tudom, szükség volt-e erre.) Mint ismeretes, ezt a napot csak a római katolikusok és a protestánsok ülik meg. Fellázadtak hát a többségi nemzet pedagógusai, mondván: ki látott olyat, hogy egy idegen (!) nép, idegen vallás ünnepeét mindenkinek meg kell tartania, s hogy ilyenkor nincs tanítás az iskolákban? Idegen nép! Idegen vallás! Utalok hát fenti írásomra: ebben is megnyilatkozik a többség idegengyűlölete. Tudom, hogy fáj nekik, hogy velünk kell élniük, de mit csináljunk, így hozta a sors. Nem mi akartuk. És mivel senki sem emelte fel a szavát az ünneplés, illetve a munkaszünet helytelenítése ellen, mit gondoljak mást, mint hogy a többség általában így hiszi. És ne felejtjük el: lesz még karácsony meg húsvét is! Mi lesz akkor?

HA VAJDA GÁBOR NEM EMLÍTI AZ ARACS előző számában a JMNYE-t, azaz a Jugoszláviai Magyar Nyelvművelő Egyesületet, el is feledkeztem volna róla. Ugyanis ezt a szervezetet – melynek megalakulásakor magam is tagja, sőt alelnöke voltam – már évek óta nem emlegeti senki, csupán VMNYE-ről, azaz a vajdasági egyesületről történik említés olyankor, ha az Újvidéki Belvárosi Társaskör szervez valamit a Forum klubjában. Szóval azt hiszem, se JMNYE, se VMNYE nincs már, átalakult társaskörre, ahova idős bácsik és nénik járnak időnként meghallgatni egy-egy előadást. De néha arról értesülünk a sajtóból, hogy a VMNYE-nek elnöke van, aki tudomásunk szerint már néhány évtizede elnököl – azt most ne feszegessük, ki és milyen céllal ültette abba a székbe –, mindenfelé képviseli a VMNYE-t, amelyről, mint jeleztem, azt sem tudni,

létezik-e, van-e tagsága az elnökön kívül, miből tartja el magát stb. Azt hiszem, hogy szükség van erre a szervezetre, amely már nem is lehetne JMNYE, esetleg SZÉMMNYE, de maradjunk csak a VMNYE-nél. Ami azonban fontosabb: működni is kellene, nemcsak társasköri teadélutánokat szerveznie.

FOLYÓIRATUNK ELŐZŐ SZÁMÁBAN GUBÁS JENŐ alaposan elemezte az Újvidéki TV magyar műsorát, a szerkesztőség munkáját. Ne felejtjük el, hogy a tévések az utóbbi időben panaszkodtak amiatt, hogy két műsoruk – a Napjaink és a Jelen-Lét – időpontját a késői órára tette a tévé vezetősége. Véleményem szerint ez nem is olyan nagy baj, hiszen a világon a kulturális műsorok általában a késői órákban nézhetők. Jobb volna, ha a tévések saját magukról beszélnének, műsoraik színvonaláról. Mert ki kell mondani – ha ez Gubás Jenő írásából valakinek nem lett volna világos –, hogy rosszak az Újvidéki TV magyar műsorai, hogy időnként nézhetetlenek. Gubás doktor kimutatta, miért. Abban a szerkesztőségben még a régi emberek ülnek, akik a kommunista rendszerben és Milošević idején is vezették a magyar műsorokat, ott nem történt meg az őrségváltás! Hogy higgyen hát a néző azoknak, akik végigcsinálták az előző évtizedeket a kamerák előtt, hogy higgyen azoknak, akiknek az arcán, a viselkedésén látszik, mennyire mindegy nekik, mit mondanak, hogy mondják, amikor most egészen mást kell(ene) mondaniuk, mint amit évtizedekig mondtak? Nem könnyű a váltás. Persze váltásnak nem csak a fejekben kellene történnie, hanem a kamerák előtt is. Hogy új, friss, igaz, őszinte arcokat lássunk a képernyőn.

KÉT RÉGI, ÚGYNEVEZETT HADIKUTAT TALÁLTAK a péterváradi várban a régészek, s feltáráson fáradoznak. – A kisebbikről azt feltételezzük, hogy 1250 és 1280 között keletkezhetett – mondta Radovan Bunardžić (nomen est omen) régész, s hozzátette, a római korban. Régészünk, úgy látszik, nagyon belemerült a régészeti ügyekbe, a római történelembe, s még a XIII. századot is (természetesen az időszámításunk szerintit) római kornak tekinti. Azt az időt, amikor már rég nem volt meg a Római Birodalom, s vidékünkön egészen más népek tanyáztak. Mert például: II. András magyar király 1222-ben adta ki az Aranybullát; Takács Miklósnál (A bélakúti/péterváradi ciszterci monostor, Újvidék, 1989, 10. o.) olvassuk, hogy a bélakúti/péterváradi ciszterci monostort 1237-ben alapították; 1241/42-ben a tatárok pusztítottak Magyarországon; Erdújhelyi Menyhért arról tesz említést Újvidék történe-

tében, hogy V. István magyar király 1267-ben András királyi ajtónállónak adományozta többek között „a Duna mindkét partján lévő peturwaradai révvel, nemkülömben a vásártérrel együtt” Péter ispán hajdani uradalmát; egyébként is a Római Birodalom a IV. század végén végleg megszűnt, s római kornak csak az ókorban fennálló időszakot nevezzük. Napjaink szenzációja pedig, hogy Újvidéken, a Njegoš (egykori Andrassy) utca 10. alatt, az ott álló ház lebontása után, az új épület alapjainak ásása közben régészeti leletekre akadtak, s most ez a telek a történészek, régészek érdeklődésének középpontjában áll. A történészek már ki is mondták: valószínű, hogy itt a középkori Bakšić falu maradványaira bukkantak. Ez pedig nem más, mint Baksafalva szerb neve. Baksafalva pedig középkori magyar település volt.

FELHÖRDÜLT A NACIONALISTA SZERB közvélemény a kilencek fentiekben említett felhívása miatt. Egy szerb ortodox szerzetes és Nikola Milošević akadémikus, író, egyetemi tanár tiltakozott a kilencek ellen (joggal kifogásolták, hogy csak kilencen írták alá a felhívást). Érvük azonban egyetlenegy sincsen. Sem nem cáfolják a kilencek állítását, sem nem sorakoztatnak fel tényeket arról, hogy nálunk a nemzetek közötti viszonyokban minden rendben van. Ha ez nekik egyáltalán fontos. Mintha nem látnák azokat a falfirkákat, melyekről ezen a helyen már írtunk, mintha nem vették volna észre a szaporodó nacionalista szervezetek működését. (Pedig ortodox egyházi méltóságok is ott voltak az egyik alakuló ülésén.) Az következik mindebből, hogy mégiscsak helyeslik a szélsőségek megjelenését, szervezkedését, tevékenységét. S míg a sajtóvita folyik, tömegek vesznek részt a szélsőjobboldali elnökjelölt választás előtti gyűlésén, ünneplik, s valószínűleg sokan szavazni is fognak rá. Ami azután történhet, arról itt most nem eshet szó. A gyűlöletbeszéd viszont helyi szinten is megjelenik. Erre a legjobb példa Dejan Mikavicanak, a Szerbiai Demokrata Párt újvidéki elnökének legutóbbi nyilatkozata. Nemcsak az ellen tiltakozik, hogy a Vajdaság tervezett címerének „magyar heraldikai eredete” van, hanem az ellen is, hogy „a katolikus vallási ünnepeket szünnapokká nyilvánították” az összes vajdasági iskolában. Az is zavarja Mikavicát, hogy néhányan követelik a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia újvidéki kihelyezett tagozatának Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiává való átalakítását. (Ez csak a régi helyzet visszaállítása volna, mert Miloševićék szüntették meg a VTMA önállóságát.)

Mikavica már azt is tudni véli, hogy a Vajdaságnak köztársasági státust akarnak adni (ami már a függetlenséggel lenne határos, mondja ő), de a legfelháborítóbbnak azt tartja, hogy „a legmagasabb tartományi tisztségviselők (név említése nélkül!) a szerb ortodox egyházat háborús uszítónak nevezik”. Végül Mikavica felteszi a kérdést (s ezzel fokozza gyűlöletbeszédét, de a nemzeti uszítást is): „Melyik jelentős és tekintélyes nemzeti intézményt fogják ezután megtámadni? A Szerb Nemzeti Színházat vagy a Matica srpskát?” – Hát bizony – teszi hozzá alulírott – nem lenne elvetendő ezekben az intézményekben is utánanézni a dolgoknak. Ismeretes például a Matica kapcsolata az SZTMA-val. Ez a külön törvény szerint működő és hatalmas összegeket felemészítő intézmény mind távolabb kerül a Vajdaságtól, ahol a székhelye van.

NEMCSAK A GYŰLÖLETBESZÉD TERJEDT EL nálunk, hanem a féktelen, korlátlan, lelkiismeretlen hazudozás is. Nemcsak a politikusok szájából hangzanak el valótlanosságok, nemcsak a sajtó egy része ír hamisan, de már az egyszerű emberek sem áttallanak úgy hazudni, mintha könyvből olvasnák. (Igaz, vannak könyvek is, amelyekben hemzsegnak az álságok.) A hazudozás legújabb példáját azok szolgáltatják, akik az újvidéki Almási temető egy részének áthelyezését ellenzik. Napról napra állítanak valótlanosságokat, senki sem cáfolja meg őket, s bizonyára vannak, akik el is hiszik, amit hallanak vagy olvasnak, mert a sajtó versenyez a hazug nyilatkozatok közlésében. Egy Branislav Milić nevű újvidéki lakos, aki azt állítja, hogy ősei még Csernojevics Arzénal jöttek erre a vidékre, azt mondta például, hogy a Csurogon ledöntött emlékművet nem hazafiaknak állították – ezt senki sem állította –, hanem háborús bűnösöknek. – Az Almási temetőben állítólag meglevő tömegsírba – mondta Milić – a klisai, sósbarai szerbeket, zsidókat és cigányokat temették a háború alatt, továbbá a batinaai csatában elesett szerbeket és oroszokat, valamint a sárvári internálótáborban meg-

halt szerb gyerekeket. Ismeretes, hogy az elesett partizánokat, szovjet katonákat a háterszágban dízsírhe-lyekre temették, a sárvári halottakat pedig miért hozták volna pont Újvidékre eltemetni? Az sem igaz, amit Milić mond, hogy Újvidéken sok szerb (ortodox) templomot és temetőt megsemmisítettek, a Szerb Nemzeti Színházat pedig egy szerb temető helyén építették. Mindenki tudja, hogy egyetlen ortodox templomot sem romboltak le Újvidéken, sőt most építenek is egyet a Darányi-telep kellős közepén, csupán az örmény templomot bontották le, a Szerb Nemzeti Színházat pedig egy utca helyén építették, s emiatt egy házsört tüntettek el. Milić mellébeszélésének csúcса, hogy ő a háború alatt Milics Sándor néven szerepelt, nehogy baja esék, mert már egyszer elraborták a kórházból, ahol Svetozar Marković Tozával (későbbi népi hőс) együtt feküdt. Milićet úgy lehet hazugságon fogni, hogy ő most 65 éves (mint elárulta, ha ezt el lehet neki hinni), tehát 1941 és 1944 között 7 éves volt, s a gyerekeket aligha tartották a kórházban kommunista fogollyal együtt. Nem marad el Milić mögött a 88 éves Stojan Uzelac sem, aki azt állítja egy sajtónyilatkozatában, hogy 1941-ben a „magyar fasiszták” lámpaoszlopokra akasztották a podvarai és salajkai civileket, néhány napig lógni hagyták őket, utána pedig titokban, éjjel levették a holttesteket, és az Almási temetőben hantolták el. E sorok szerzője abban az időben Újvidéken élt, s jól tudja – és ezt mindenki tudta –, hogy csak a kaszárnya-udvarokon voltak akasztások, az utcán, lámpaoszlopokon nem (Belgrádban a németek valóban ezt tették), s a kivégzetteket külön-külön sírban temették el valamelyik újvidéki temetőben. Uzelac még szovjet katonákat is az Almási temetőbe képzel, noha közismert, hogy az itt ideiglenesen eltemetett szovjet katonákat a világháború befejezése után hazaszállították. A hazugság azonban, úgy látszik, némelyeknek kenyerük. Sajnos, a sajtó ezt közli, senki sem cáfol, s a hazugság általában elfogadott tényné válik. Ezzel persze megmutatkozik a társadalom igazi arca.